

RECENSIES & SIGNALEMENTEN

RENÉ VICTOR

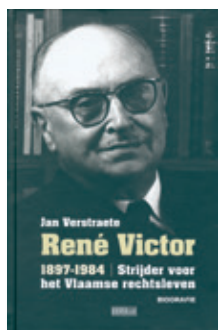
BRUNO DE WEVER

Jan Verstraete, *René Victor 1897-1984.*

Strijder voor het Vlaams rechtsleven.

Biografie

S.l., Doorbraak, 2018, 822 pp., ill., ISBN 9789492639172

De naam van de Vlaamse rechtsgeleerde René Victor (1897-1984) doet vandaag alleen nog een belletje rinkelen bij rechtshistorici en kenners van de geschiedenis van de Vlaamse beweging. Victor heeft een lemma in de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* (1973-1975) en de *Nieuwe*

Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (1998), maar de laatste decennia wordt zijn naam nog maar weinig genoemd. De honderdste verjaardag van zijn geboorte ging ongemerkt voorbij. Toen in 2004 achttien prominente Vlaamse rechtsgeleerden terug keken op hun discipline valt zijn naam, op een weinig betekenisvolle uitzondering na, niet.¹ In een verkiezing van de 'grootste Belgische jurist aller tijden' kreeg Victor slechts 7% van de Vlaamse stemmen en geen enkele Franstalige stem. Het is een mager residu van het icoon dat Victor ooit was.

Jan Verstraete, gewezen voorzitter van

de Vlaamse Conferentie der Balie (1986) en Stafhouder van de Orde der Advocaten (1996-1998) onttrekt Victor uit deze relatieve vergetelheid met een forse monografie. Het is de handelseditie van zijn proefschrift in de Rechten onder leiding van de Gentse rechtshistoricus Dirk Heirbout.² De titel van het proefschrift geeft al meteen aan dat de auteur niet de bedoeling heeft het icoon in ere te herstellen. Hij wil integendeel het leven en het werk van Victor kritisch onder de loep nemen. Hij concludeert dat er weinig redenen zijn om Victor opnieuw bij te zetten in de galerij van Vlaamse rechtsgeleerden. Victor was eerder een compiler dan een origineel denker. Rechtsgeleerden uit Victors tijd legden reeds de vinger in de wonde en ook de auteur oordeelt streng over Victors halfwassen pogingen om zijn rechtssociologische paradigma te verantwoorden en over het gebrek aan nieuwe ideeën in zijn rechtswetenschappelijk oeuvre. Victor trok wel zowat op zijn eentje de rechtsfilosofische kar in Vlaanderen en hij werd op basis van publicaties in die discipline professor aan de Universiteit Libre de Bruxelles (ULB). Als liberale Vlaamse netwerklijger was hij een troef voor de ULB die Vlaamse vrijzinnige rechtenstudenten wilde aantrekken in het licht van de vernederlandsing van het rechtsweten in Vlaanderen. Victor was ook stichtend lid van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB) en hij werd in 1956 docent aan de Universiteit Gent.

¹ Th. Veer e.a. (eds.), Prominenten kijken om. Achttien rechtsgeleerden uit de Lage Landen over leven, werk en recht, in: *Pro Memoria. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden*, jg. 6, 2004, 1-2, pp. VIII en 371.

² J. Verstraete, *Ook goed. Een kritische biografie van René Victor, de voedstervader van het Vlaams rechtsleven*, onuitgegeven proefschrift, UGent, 2017.

De constatering dat er van Victor weinig of geen diepgaand en oorspronkelijk academisch werk is terug te vinden, maakte het weinig zinvol om een intellectuele biografie op te stellen. Daarom koos de auteur voor een klassieke biografie. Hij vertrekt daarbij vanuit de vraag welke de invloed van Victor geweest is in de twintigste eeuw voor het Nederlandstalige rechtsleven in België, zowel voor wat de vernederlandsing van het gerecht betreft, als voor de ontwikkeling van de rechtswetenschap in het Nederlands. Hij plaatst Victor in de diverse milieus waarin die zich bewogen heeft en vraagt hij zich af in welke mate deze milieus Victor hebben gevormd en in welke mate Victor zelf mee deze milieus heeft vormgegeven. Al in de inleiding typeert de auteur zijn onderwerp: overtuigd Vlaamsgezind, liberaal maar met goede contacten in alle traditionele partijen en in het Vlaams-nationalisme. Een *selfmade* man en overlever. Studax en societyman. Kunstverzamelaar en gebubeld icoon. Mens van vlees en bloed vooral, zeer beducht voor zijn imago dat hij zorgvuldig cultiveerde. Victor blijft overeind als centrale figuur in de vernederlandsing van het rechtsleven. Hij heeft zijn lemma in de toekomstige *Digitale Encyclopedie van de Vlaamse beweging* meer dan verdient en met dit vuistdikke boek moet de auteur van het lemma niet ver gezocht worden. Verstraetes werk steunt op een uitgebreide heuristiek, boort onontgonnen bronnen aan en heeft de verdienste dat het verspreid geraakte archief van Victor voor verder onderzoek ontsluit.

De biografie brengt tal van zaken aan het licht die tot hiertoe niet of onvoldoende bekend waren. Zo bijvoorbeeld Victors geschiedenis in en na de Eerste en de Tweede Wereldoorlog waarvan sommige belangrijke feiten mede door toedoen van Victor zelf onder de waterlijn zijn gebleven. Zo is er zijn activisme, zijn ontslag als ULB-professor en zijn weifelende houding tijdens de Tweede

Wereldoorlog. Het is de verdienste van de auteur deze minder fraaie bladzijden uit het leven van Victor *sine ira et studio* boven water te hebben gebracht. Hij bewijst dat het activisme van Victor een aanvang nam met een artikel van zijn hand dat onder de titel 'Onze Beweging en onze kultuur' in *Het Vlaamsche Nieuws* verscheen. Victor kon het na de oorlog verborgen houden voor het gerecht, onder meer doordat hij erin slaagde de voor hem belastende stukken te verduisteren. De auteur noemt het verbazend dat Victor voor gemakkelijk vaststelbare feiten, zoals het publiceren in de activistische pers, niet werd verontrust. Hij kwam er vanaf met een berisping, terwijl andere stadsambtenaren die vergelijkbare daden hadden gesteld vaak zwaarder werden gestraft. De auteur geeft echter geen verklaring voor het feit dat blijkbaar niet erg ijverig werd gezocht naar wat Victor precies deed tijdens de bezetting en zijn zeer lichte ambtelijke straf.

Ik heb met bijzondere aandacht het hoofdstuk gelezen over Victors gedragingen tijdens de Tweede Wereldoorlog. In een recensie van eerder werk van Verstraete over de Jodenverordeningen en de Antwerpse balie waaraan Victor verbonden was, concludeerde ik dat de auteur zich meer advocaat dan historicus toonde.³ Een kleine twintig jaar later is Verstraete zeer kritisch over Victors doen en laten. Hij constateert dat Victor na de oorlog de feiten opsmukte en zelfs verdraaide. Victor paste zich aan, was vaak opportunistisch en probeerde meestal de kool en de geit te sparen. Onderzoek heeft uitgewezen dat de aanwezigheid van een radicale groep antisemieten én de lakse houding van vele Antwerpse gezagsdragers een van de redenen is waarom in Antwerpen de Joodse bevolking minder overlevingskansen had

— 3 Br. De Wever, J. Verstraete, De Jodenverordening en de Antwerpse balie: historische studie, in: *WT*, jg. 61, 2002, nr. 2, pp.117-122.

dan in Brussel, Luik en Charleroi, de andere steden waar Joden zich verplicht moesten vestigen tijdens de bezetting. De Vlaamse Conferentie der Balie, die al voor de oorlog op 26 mei 1939, Joodse confraters uitsloot – *“één der verschrikkelijkste beslissingen die ooit in verband met de Conferentie werden genomen”* – aldus de auteur (p. 269), is er een illustratie van. Het gaat niet in de eerste plaats om het twintigtal antisemitische Antwerpse advocaten dat op de uitsluiting had aangestuurd, maar om de honderden anderen die de uitsluiting gedoogden en zich hielden in een *“oorverdovend stilzwijgen”*. (p. 271) Gezaghebbende figuren zoals Victor dragen een zware verantwoordelijkheid, dat vindt nu ook Verstraete.

Victors faam werd in belangrijke mate gemaakt door zijn optreden als advocaat van vooraanstaande collaborateurs. Het spreekt vanzelf dat de rijke ervaring van de auteur als advocaat geholpen heeft om de praktijk van Victor kritisch onder de loep te nemen. Hij behandelt in een lang hoofdstuk de advocatendossiers aanwezig in het archief van Victor. Zo krijgt de lezer informatie over de verdediging van Edgar Boonen, Karel De Feyter, Jan Timmermans, Hendrik Borginon, Jetje Claessens, Hubert Melis, Filip De Pillecyn, Lode Claes, Edmond Van Dieren, Jef Van Hoof, Paul Douliez, Victor Leemans, Gerard Romsée, Wies Moens, Frans Daels en enkele mindere goden uit de collaboratie. Het een na een behandelen van deze processen over tachtig pagina's is niet opportuun. De auteur had hier beter een analyse gemaakt van Victor als repressieadvocaat. Omdat dat goed te doen was het aangegeven geweest ook de strafdossiers zelf te raadplegen, wat de auteur merkwaardig genoeg niet heeft gedaan. Hij bekijkt de repressie louter door de ogen van de advocaat, met aandacht voor de hele informatieketen van de beschuldigde tot de rechtbank. *“Ook goed”* zou Victor hebben gezegd. Verdedigbaar,

maar het had beter gekund, luidt mijn oordeel.